

Mâm ngũ quả

Tết, hầu như không gia đình nào lại thiếu được mâm ngũ quả cũng như thiếu bánh chưng xanh, dưa hành, canh hoa, đôi nến. Nó là sản vật quê hương quen thuộc, có quanh năm hoặc mang tiếng nói của mùa này, vùng khác.

Mâm ngũ quả có nải chuối tiêu, còn xanh, một màu óng ả, quả nẩy đều, cái "đầu ruồi" chưa rụng. Nải chuối như bàn tay ngửa, hứng lấy nắng sương đọng thành quả ngọt. Cam Thanh Hà tròn, da đỏ au, bảy ngũ quả đẹp như tranh. Cam Bò Hạ mới là quả quý. Nó còn gọi là cam sành vì da sần sùi, ánh xanh chưa tan hết thì màu vàng đã hiện, xen vào nhau, hòa vào nhau như một thứ sành già lửa, một gam màu của họa sĩ tài hoa, có thể mua ở mọi quây hoa quả, nhưng cũng có thể gặp thứ quả tươi vừa hái, đựng trong những cái lồng tre, lồng nứa còn xanh, đan mắt lục lăng của người Bắc Giang, Bò Hạ về Hà Nội sắm tết, mang theo ít cam làm tiền quả bánh tàu xe. Cam Vinh (Xã Đoài) tròn quả, vàng tươi, nay có thêm quýt tàu tròn vo, vỏ xanh.

Thêm đôi quả trứng gà có hình trái đào tiên, quả hồng xiêm xấu mã nhưng loại trồng ở Xuân Đinh lại ngọt lừ. Cần chút đồ tươi thì thêm quả cà chua, chùm ớt sừng trâu. Muốn óng ánh, sau những món ăn quá béo, mới nhìn đã ứa nước chân răng thì thêm quả khế mọng nước còn vương một nhánh lá xanh cho ta tưởng tượng đến màu hoa khế tím...

Đặc biệt nhất là quả phật thủ, chỉ có trên vùng lạnh giá Cao Bằng, Lạng Sơn, tết xuôi về thừa thắng, nên có người, tết đến, cứ rong ruổi con "phượng hoàng" khắp bốn sáu phố phường để tìm anh xe thồ, bà quang gánh mà rước nó về nhà. Đó là bàn tay Phật chăng, một ngón tay giơ ra như để hướng dẫn cho mùa xuân lối về, còn những ngón khác nắm lại như cầm giữ hương xuân cho khỏi mờ tan. Một quả phật thủ sẽ làm thơm căn phòng ta, như thơm suốt mùa xuân, như thơm từ tết này sang tết khác đầy kỷ niệm, nó cao sang hơn hẳn quả bưởi, quả bòng và cũng quý hơn loài hoa quả bưởi lai mới xuất hiện, vỏ sần sùi, đẹp nhưng chua gắt.

Bàn thờ là nơi trang trọng nhất trong mỗi gia đình, mỗi căn hộ, là nơi để tâm linh ước nguyện có nơi về Tết, nếu thiếu bàn thờ thì cái hoang tàn xô đến, niềm cô quạnh dâng đầy, và hình như ta không còn là người dân Việt nghìn năm trọng tình, hiếu nghĩa, biết ơn tiên tổ. Bàn thờ có chân đèn, chân nến, đỉnh đồng, đài nước, hộp sắc vua phong, tam sự hay ngũ sự... Và ngày Tết, không thể thiếu hương sắc, hình ảnh của mâm ngũ quả.

Ngày nay, đời sống phong phú hơn, mâm ngũ quả có đến thất, đến thập quả cũng cứ được, vì thêm chùm quất chín tròn như những viên ngọc màu da cam, thêm vài quả quýt dẹt, quả táo, quả lê nước ngoài mới nhập về... Gọi là ngũ cũng chỉ là quy ước, nông thôn nhà nghèo, chỉ gồm nải chuối vườn mình, quả bưởi xin được... tuy lòng chông đơn sơ, cũng không sao. Cái tình cái ý chứa đựng vào mâm ngũ quả mới là quan trọng chứ không phải thứ quả đắt tiền mới là quý báu. Đó là tấm lòng cháu con hiền thảo nghĩ tới tổ tiên, đó là lòng người nghĩ về xóm làng, quê hương, mùa màng, thời tiết.

Riêng phía nam đất nước, mâm ngũ quả có khác đi chút ít. Mâm ngũ quả miền nam luôn có những trái xoài, trái dừa và trái đu đủ. Ba thứ trái này đã làm mâm ngũ quả thành chật chội vì quả nào cũng to, vì thế mà hai bên bàn thờ phải đặt hai trái dừa hấu riêng ra. Nó là trái đất tròn, hay bầu trời đêm một vòm cong sao chưa mọc. Trái dừa hấu thật hợp với mùa nắng Nam Bộ, đi chúc Tết toát mồ hôi, uống ly rượu đế, người đầm đìa mồ hôi nhọc. Bỏ một trái dừa hấu, được áp vành môi đang se khô vào cái ruột mát lạnh của chiếc thuyền rồng màu đỏ đáy xanh ấy cho nước ngọt và mát lạnh tan vào cơ thể, mới thấy nó quý giá như thế nào, có lẽ tương tự như cái rét cắt ruột phía bắc, được nâng chén trà sen, ấm ran lòng bàn tay sưởi vào thành chén sứ, rồi mới đưa lên miệng để tận hưởng...

Tuy mỗi miền có khác, nhưng là đại đồng, tiểu dị, gặp nhau ở hồn quả, hương cây, vị trái, ở ý nguyện, ở nếp sống văn hiến. Mà đã là ý nguyện thì ai có thể áp đặt được bao giờ. Tuy vậy, tuy không ai áp đặt, nhưng tết mà thiếu mâm ngũ quả thì nó trống trải, nó tẻ nhạt. Tết có trăm nghìn thứ để ăn và để chơi, có trăm văn hóa, trăm vật chất, trăm niềm vui nữa. Nhưng Tết Việt Nam không phải là gạt hái niềm vui ở ngoài đường hay nơi công cộng. Quan trọng nhất vẫn là Tết gia đình. Mà gia đình, trung tâm cho mọi con người, bất luận gái trai già trẻ, luôn hướng về để hòa đồng tâm tưởng, là bàn thờ, đặt nơi gian giữa hay nơi cao nhất, sạch sẽ, trang trọng nhất.

Bàn thờ ngày thường có thể đơn sơ, hương hoa nguội lạnh. Tết thì không thế. Tết phải khác. Ba ngày Tết, từ chiều ba mươi đến ngày khai hạ, hóa vàng... hương đèn, lửa thiêng phải luôn thơm ngát, tỏa sáng. Và có thể mới là Tết, mới là Tết Việt Nam.

Thật hạnh phúc được châm một nén nhang cắm vào bát hương mà trước mặt ta, ngang tầm mắt kia là mâm ngũ quả với hình, với hương, với màu, với sự hài hòa, với những gì mà ta từ đáy nhớ về, mà từ đáy hy vọng ước mong..
(Theo Báo Thể thao Văn hóa)

Bài 2

Mâm Ngũ Quả

Mỗi năm, cứ vào dịp Tết Nguyên đán, trên bàn thờ mọi gia đình người Việt đều bày mâm ngũ quả. Với màu sắc rực rỡ, hình dáng độc đáo cùng những ý nghĩa sâu xa, mâm ngũ quả làm cho ngày Tết sinh động hơn, thiêng liêng hơn...

Theo quan niệm của người phương Đông xưa, thế giới được tạo nên từ 5 bản nguyên - gọi là "ngũ hành": kim (kim loại), mộc (gỗ), thủy (nước), hỏa (lửa), thổ (đất). Tư tưởng cùng hình ảnh "ngũ hành" xâm nhập sâu sắc vào đời sống văn hoá vật chất và tinh thần của các dân tộc phương Đông với rất nhiều biểu hiện - một trong số đó là tục lệ thờ mâm ngũ quả ngày Tết của người Việt Nam

Mâm ngũ quả truyền thống của người Việt thường chỉ gồm 5 loại quả, được xếp kiểu hình tháp lên đĩa to hoặc mâm, đặt trên bàn thờ. Ngày nay, cuộc sống hiện đại cùng sự giao lưu phong tục làm cho mâm ngũ quả ít nhiều biến đổi: số quả có thể nhiều hơn 5, cách xếp tự do hơn, trang trí hoa lá, cắm nến để tạo ánh sáng, kết những dây đèn điện tử nhiều màu xung quanh... Tất cả các loại quả trong dịp Tết đều có thể đem bày: chuối, bưởi, phật thủ, dưa hấu, cam, quýt, dừa, na, trứng gà, hồng xiêm, táo v.v... Mỗi loại quả mang một ý nghĩa riêng: nải chuối, phật thủ như bàn tay che chở; bưởi, dưa hấu căng tròn, mát lạnh hứa hẹn năm mới đầy ngọt ngào, may mắn; hồng, quýt rực lên màu sắc mạnh mẽ, tượng trưng cho sự thành đạt...

Mâm ngũ quả ở miền Bắc nhìn chung nhỏ hơn mâm ngũ quả ở miền Nam và không thể thiếu 3 loại quả: chuối, bưởi, quýt (hoặc cam). Mâm ngũ quả miền Nam thì khó có thể thiếu cặp dưa hấu và 4 loại quả: măng cầu (na), dừa, đu đủ, xoài, bởi vì cầu - dừa - đu đủ - xoài theo tiếng người miền Nam có nghĩa là "cầu vừa đủ xài" - mong ước phổ biến nhất của họ trong năm mới ! Một số nhà lại bày thêm trên mâm ngũ quả bình thường một chùm sung và quả đu đủ với ngụ ý cầu mong cuộc sống gia đình sẽ luôn "đầy đủ, sung túc".

Mâm ngũ quả làm cho quang cảnh Tết và không gian thờ cúng thêm ấm áp, rực rỡ mà hài hoà với màu xanh mát của dưa hấu, đỏ rực của hồng, nâu mịn của hồng xiêm, vàng tươi của bưởi, cam, dưa... Nó thể hiện sinh động ý nghĩa triết học - tín ngưỡng - thẩm mỹ ngày Tết cùng những ước vọng lạc quan mà mỗi gia đình mang theo khi bước vào năm mới.

Trích từ: <http://www.dainam.net/forums/showthread.php?t=39870>